

цями на підприємстві: Сокр.:пер. со словац./Л.Водачек, О. Водачкова.-М.: Экономика, 1989.-167 с.
6. Эшби У.Р. Введение в кибернетику. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1956, – 298с.

Надійшла до редколегії 17.11.2011

УДК 330.131.7

О.В. КОРЕЦЬКА, ст. викладач, НТУ «ХП», Харків

ВИЗНАЧЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ

У роботі проведено дослідження сутності поняття «валютний ризик» та наведені основні його види. Проведено обґрунтування необхідності управління валютними ризиками і розглянуті основні методи управління валютним ризиком.

В работе проведено исследование сущности понятия «валютный риск» и приведены основные его виды. Проведено обоснование необходимости управления валютными рисками и рассмотрены основные методы управления валютным риском.

A study of essence of concept «currency risk» is in-process undertaken and his basic kinds over are brought. The ground of necessity of management currency risks and considered basic methods of management a currency risk are conducted.

Діяльність підприємств в умовах ринкової економіки протікає під впливом факторів невизначеності і спричиненого нею ризику, внаслідок чого фактичні результати конкретного рішення або виду діяльності можуть відхилятися від запланованих. Ризик існує об'єктивно, незалежно від того, враховують його чи ні, і проявляється як зниження доходів, перевищення витрат, зниження рентабельності тощо. Ігнорування ризику або ж його неналежне урахування швидко приводить підприємство до збитків і банкрутства, тому раціональна поведінка його керівництва і провідних фахівців передбачає аналіз ризику, обов'язкове його урахування у прийнятих рішеннях і розробку заходів, спрямованих на його запобігання, зниження або компенсацію. Тому актуальність цієї теми не викликає сумнівів і багато вчених присвятили їй свої роботи та дослідження.

Значний внесок у теорію економічного ризику зробили зарубіжні економісти Дж. М. Кейнс, Г. Марковіц, А. Маршалл, Ф. Найт, А. Пігу, Ж.-Б. Сей, У. Сеніор, А. Сміт, Г. фон Тюнен, Й. Шумпетер, В. Шарп та ін.

Серед вітчизняних вчених, предметом досліджень яких є аналіз ризиків і методи його зниження, слід відзначити роботи таких вчених, як П. Верченко, В. Вітлінський, О. Герасименко, В. Геєць, М. Гуровський, І. Івченко, А. Камінський, В. Михайленко, С. Наконечний, Т. Пепеляєва, М. Самознаєв,

В. Ситник, М. Скрипниченко, І. Ткаченко, О. Устинко, В. Федоренко, О. Ястремський та інші.

Але, не зважаючи на багату кількість робіт присвячених визначенню, класифікації та управління ризиками економічної діяльності підприємств в економічній літературі ц досі не існує загальновизнаних визначень типів валютного ризику.

У світі не існує єдиної грошової одиниці в якій би виражались всі грошові операції, тому в різних країнах вони виражаються у різних валютах. В зв'язку з цим для проведення розрахунків між національними грошовими одиницями країн встановлюється відношення, яке називається валютним курсом. Головним чинником валютних ризиків є коротко- та довгострокові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту й пропозиції валюти на національних і міжнародних валютних ринках. У довгостроковому періоді валютний ризик виникає із-за загального економічного стану країни, рівня виробництва, збалансованості основних макроекономічних показників, обсягів зовнішньої торгівлі та іншого, а в короткостроковому – збалансованість окремих ринків і загальний стан ринкового й конкурентного середовища.

Під валютним ризиком розуміють ризик потенційних збитків від зміни валютних курсів. Розрізняють операційний (конверсійний, готівковий) трансляційний (бухгалтерський, розрахунковий) та економічний валютні ризики. В економічній літературі не існує загальновизнаних визначень цих типів ризиків, особливо це стосується економічного валютного ризику.

Операційний (конверсійний, готівковий) валютний ризик визначають як можливість неотримання прибутку в результаті впливу зміни валютного курсу на грошові потоки.

Трансляційний (бухгалтерський, розрахунковий) валютний ризик виникає у разі невідповідності між активами та пасивами, вираженими у різних іноземних валютах.

Економічний валютний ризик визначають як можливість несприятливого впливу зміни валютного курсу на економічний стан організації, наприклад, можливість зменшення об'єму товарообігу або зміни цін компанії на чинники виробництва і готову продукцію в порівнянні з іншими цінами на внутрішньому ринку.

Неврахування валютних ризиків може призвести до значних збитків.

Управління валютним ризиком передбачає ретельний аналізі і оцінку можливих збитків і інших наслідків та розробку та вибір конкретного методу запобігання ризику. Управління валютним ризиком завжди полягає у виборі одної з декількох альтернативних стратегій.

Українські підприємства найчастіше використовують два методи зниження валютного ризику при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності: правильний вибір валюти і регулювання валютної позиції по контрактам.

Метод правильного вибору валюти ціни зовнішньоекономічної угоди полягає в встановленні ціни в угоди в такій валюті, зміна курсу якої вигідно для даної організації. Для експортера такою валютою буде така валюта, курс якої підвищується протягом терміну дії угоди. Для імпортера вигідна валюта, курс якої знижується.

Збалансованість структури грошових вимог і зобов'язань по угодам може бути досягнута двома способами. Перший, це диверсифікація валютної структури (підписання угод з використанням різних валют, що мають тенденцію до протилежної зміни курсів). Другий – це одночасне підписання угод на експорт і імпорт, які заключають у однієї валюті і строк виплат по ним співпадає.

В Україні також використовують наступні методи запобігання валютних ризиків: валютні застереження і хеджування.

Валютні застереження являють собою спеціально включені в текст контракту умови, у відповідності з якими сума платежу повинна бути переглянута в тій же пропорції в якій відбудеться зміна курсу валюти платежу по відношенню до валюти застереження.

Здійснення операцій хеджування дозволяє уникнути валютного ризику при здійсненні підприємством угод на товарних чи фондових біржах. Всі ці угоди передбачають укладання угоди з наперед установленим курсом. Відмінності цих угод полягають лише у механізмі та місці їх здійснення.

Форвардна валютна угода – це обов'язкова до виконання угода на купівлю чи продаж певної кількості вказаної іноземної валюти за курсом обміну, зафіксованим під час укладення угоди для виконання у майбутньому періоді, вказаному у угоді. Особливістю форвардних угод є те, що вони укладаються поза біржею, і не існує їх стандартизації. Така угода забезпечує покриття валютних ризиків на період між датами укладання і виконання контракту. Як правило, використовується на строк 1, 2, 3, 6 та 12 місяців.

Ф'ючерсна валютна угода – це угода на купівлю чи продаж певної кількості валюти на будь-яку дату у майбутньому. На відміну від форвардної угоди, його можливо просто анулювати. Укладається на фіксовану суму — «лотти» та продається на офіційних біржах. Передбачає, що торговці ф'ючерсами повинні виплатити «грошову маржу» дилерам біржі, щоб гарантувати виконання угоди.

Опціонна валютна угода являє собою контракт, відповідно до якого підприємство, купуючи опціон, купує право на купівлю чи продаж валюти за встановленим курсом на деякий момент у майбутньому. У покупця немає зобов'язання виконувати опціони, і він може ухилитися від угоди, просто відмовившись від опціону. Тому валютні опціони можна розглядати як інструмент, що дає його покупцеві право, а не обов'язок купити певну кількість валюти. Валютні опціони призначені для зменшення й усунення валютного ризику, і їх доцільно використовувати, коли час і сума валютних надходжень/платежів не визначені. Якщо угода не відбулася, опціон може бути проданий на ринку або виконаний з прибутком (якщо ціна виконання сприятливіша, ніж курс «спот»).

Валютний своп – це операція, яка поєднує купівлю або продаж валюти на умовах «спот» з одночасним продажем чи придбанням на умовах «форвард». Тобто здійснюється комбінація двох протилежних конверсійних угод на однакові суми, але різними датами валютування. Валютні свопи залежно від послідовності виконання операцій «спот» і «форвард» поділяють на репорт і депорт. **Репорт** – це операція, яка передбачає продаж валюти на умовах «спот» і купівлю на умовах «форвард». **Депорт** – купівля валюти на умовах «спот» і продаж на умовах «форвард».

Управління валютними ризиками значно знижує рівень ризикованості валютних операцій. Одного найбільш ефективного методу не існує, в різних випадках використовуються різні способи, а іноді і їх комбінації. Управління, основане на достовірній інформації та ретельному аналізі, є частковою, а іноді й повною гарантією захисту від валютних ризиків.

Список літератури: 1. Вітлінський В.В. Економічний ризик: ігрові моделі: Навч. посібник/В.В. Вітлінський, П.І. Верченко, А.С. Сігал, Я.С. Наконечний; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.В. Вітлівського. – К.: КНЕУ, 2002. – 446 с. 2. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. – К.:ЦНЛ, 20006. – 312 с. 3. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: Навчальний посібник/І.Ю. Івченко. К.:ЦНЛ, 2007. – 342 с. 4. Камінський А.Б. Внутрішньофірмові методи валютного страхування. Досвід країн з ринковою

економікою. – К.:Знання, 2000. – 43 с. 5. Ризик коливання курсу валют і вибір валют при укладення угод у сфері зовнішньої торгівлі.: пер. з польск. А. Блайер, З. Гжеляк, К. Забельски. – К.: Україна, 1993. – 106 с. 6. Устенко О. Л. Теория экономического риска. – К.: МАУП, 1997. – 327 с. 7. Шарова Т. И. Управление валютными рисками/ Шарова. – К.: Фирма «ВИПОЛЬ», 1994. – 231 с. 8. Ястремський О.І. Основи теорії економічного ризику. – К.: АртЕк, 1997. – 248 с.

Надійшла до редколегії 11.10.2011

УДК 658:519.816

Н.О. КУРЯТНИК, аспірант, НТУ «ХПІ», Харків

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА УКРАЇНСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В роботі розкрито проблематика застосування економіко-математичних моделей з метою підвищення рівня обґрунтованості управлінських рішень на українському підприємстві. Проаналізовані труднощі, що впливають на процес впровадження інноваційних методик прийняття рішень в практику господарювання. Надані методичні рекомендації щодо підвищення ефективності використання економіко-математичних моделей в галузевому аспекті.

В работе раскрыта проблематика применения экономико-математических моделей с целью повышения уровня обоснованности управленческих решений на украинском предприятии. Проанализированы трудности, влияющие на процесс внедрения инновационных методик принятия решений в практику хозяйствования. Даны методические рекомендации по повышению эффективности использования экономико-математических моделей в отраслевом аспекте.

In the given article the problematic of using mathematical economic models with the aim to improve the decision making assurance level on Ukrainian enterprise is described. The difficulties influencing the process of involvement innovative decision making methods in the practice of management are being analyzed. The methodical recommendation to increase usage efficiency of mathematical economic models concerning in a field of industry brunch are given.

Рівень сучасного економічного розвитку підприємництва України на макро та мікрорівнях потребує відповідного забезпечення з точки зору ефективності процесу прийняття управлінських рішень, що забезпечує відповідну якість реалізації управлінської функції. Відповідно до посади, яку обіймає кожен працівник підприємства, йому надається певне коло повноважень, в межах якого він має право прийняття рішення, тож питання обґрунтування якісного та ефективного управлінського рішення на даному етапі розвитку економічного середовища стоїть досить гостро.

Недостатньо розвинений рівень практичного застосування сучасних методик обґрунтування прийняття рішень зумовлює низьку долю застосування формалізованих математичних процедур в структурі прийняття управлінських рішень. Зокрема, це стосується економіко-математичних моделей, що достатньо широко досліджені та висвітлені з боку математики [2,3], однак, через брак ста-